

אל הכתום

פקעת זו חוזרת כמעט מכנית במחווות יד ריטואלית, לעיתים אחוזת תזזית ושורטת ולעיתים רגועה יותר ושלווה. עקבותיו של מחול פולחני ממלאים את הדף ובונים מרחביו של הנוף.

במקביל, לקראת סוף שנות ה-70, נכנס מרכיב נוסף - הצבע. בצבעי מים עזים היא מרקידה על גבי הנייר פקעות צבע עשויות ממשיכות מכחול וירטואוזיות ובתוכן סבכי קווים עדינים בצבעי פסטל המהדהדים את תנועתן. על הנייר נוצר מערך פוליפוני אשר דורש מן העין המתבוננת מעבר בו-זמני מן הפרטים המרכיבים אל המכלול המתוזמר. את גיבוריה מחולליה הצבעוניים מגבילה גרוסברד בשוליים. הם נימנעים מלגעת בשוליים הניכפים עליהם בתובענות, לעיתים מורשים הם לחרוג מעט. הנפש המתפתלת מחוללת במרחב המתוחם מודעת לצרותו ולמגבלותיו של "החדר שלה".

בציורים הללו, המופשטים לחלוטין, ניתן לקשור את בתיה גרוסברד עם ציורי המופשט האקספרסיוניסטי האמריקאי. בציוריה מהדהדות שפיכות הצבע האגרסיביות של ג'קסון פולוק, יצוריו הקווים המפותלים והצבעוניים של ארשיל גורקי, פקעות הצבע של סם פרנסיס ומאוחר יותר - ריטוטי הצבע והשוליים המעורפלים של מרק רותקו. אך אין היא מנסה להיות אחד מהם, כולם גברים החיים במרחב פיזי ותרבותי אחר עם לגיטימציות של "ארץ האפשרויות הבלתי מוגבלות", ואילו היא בתיה גרוסברד - אשה, אם ואמנית בארץ ים-תיכונית קטנה, צרת גבולות, בחיפה, בדירת שלושה חדרים קטנה אותה היא מחלקת עם בן זוג, אמן אף הוא (יהושע גרוסברד), בסטודיו שהוא בעצם - מטבח. האקספרסיה של גרוסברד שונה, אחרת, אקספרסיה שמוצאה הפיסי מן "החדר משלה", המטבח, ומוצאה הנפשי ממרחבים פנימיים ההולכים ונפתחים, הולכים ונפרשים אבל משלימים עדיין עם קווי מיתחם מגבילים.

בתקופה זו מתחילים להופיע הניירות המוספגים בצבע. הפקעות הצבעוניות מוספגות אל תוך לובן הנייר בצפיפות רבה. נוצר משטח צבעוני מרצד שצבעוניותו חמה יותר ונוטה לוורוד כתום. מערך צבעוני מרצד זה מזכיר במופשטותו את ציוריו של רותקו.

"ואיפה היה המקום הראשון הראשון? כי המקום הראשון הראשון ובלו שום אסמכתא, היה הצבע הכתום, כתום כולו, כתום כתום, כתום מאוד ולגמרי... ושם היתה התחלת הכל, לפני כל מה שבא אחר כך, התחלת השמיים והארץ, החום והיום והרוח, ואמא שנושאת בחיקה, עם ריחה של אמא, זה היה המקום הראשון."*

חווית הכתום, "כתום מראה גלים רכים, כתום מואר וכתום מוצל..." מתוארת ע"י ס. יזהר, כחווית תשתית, זכרון ילדות ראשון בעודו עולל בידי אמו. אל מרחבי הכתום הפרושים, מתערבלים, מתערסלים, מגיעה בתיה גרוסברד כשהיא אמנית בוגרת ובשלה. ההיפתחות אל אותם מרחבים כתומים (וגם אדומים וצהובים, אך בעיקר כתומים) היא בעיני שיאו של מאבקה לביטוי עצמי כאמנית וכאשה. במשך שנים היא מחפשת לעצמה נתיב לביטוי עצמי נפשי באותה שפה שסימניה קווים וכתמי צבע המונחים/נכתבים על גבי משטחי בד ונייר. היא מפלסת לעצמה דרך עצמאית בתוך ים של תקדימים, השפעות ומסורות מתוך כורח הולך ומתגבר להגיד משהו דחוף ודוחק של מי שנמצאת בעולם ונפשה סוערת, להגיד בשפה האחת והיחידה בה היא יודעת ממש לדבר.

ראשיתה של הדרך אל הבדים הכתומים הגדולים - בציור מן הטבע. את מרקם עלוותם של עצים, מתרגמת היד המציירת לסבך של קווים, נשבית בקסם התנועה הקווית המרקדת. במשך מספר שנים (שנות ה-70) היא יושבת מול נופים הרריים גדולים ורחבים: נופי כרמל, הרי מרון, ירושלים, גלבוע. בעפרון שחור היא רוקמת סורגת את מירקמם לתוך מרחבי הנייר הלבן, פקעות ותלתולי קווים: רישום סיסמוגרפי של הווית נפש והוויתו של הנוף. אם בבודד פרט מרכיב נחשוף פקעת מוסכסת סגורה בתוך עצמה.

מכאן טבעי המעבר אל הבדים של שנות ה-80. הנפש הנפתחת מעזה להגדיל את מרחב הפעולה שלה - את משטחי הציור. היא גם אוספת את עצמה ומחדדת את הצבע והצורה שהלכו והתמוססו זה בזו. בתוך המטבח הזעיר נולדים בדים מונוכרומיים כתומים ענקיים.

בתחילה היא מבודדת ומגדילה כתום על כתום פקעת מצויירת אחת. פיקטוגרמה שהיא בעצם משיכת מכחול. מין תמונת פספורט של אחד מגיבוריה המרקדים מסידרת הציורים הקודמת. כאשר ליכטנשטיין מבודד משיכת מכחול אחת ומטפל בה טיפול "פופיסטי", הוא עושה זאת מעמדה אירונית, מבקרת, השואלת שאלה על תקפותו של הציור ושמה ללעג את הילתה של נגיעת היד המציירת. בתיה גרוסברד מבודדת את משיכת המכחול מתוך עמדה של אהבה והתרפקות על משיכת המכחול שהיא תשתיתה של מלאכת הציור ואמנותה. משיכת מכחול זו מבצעת ריקוד סולו וירטואוזי, סגור בתוך עצמו, כתום על כתום.

בציורים אחרים היא מעמתת משטחי צבע חלקים עם הטחות מכחול אגרסיביות או יוצרת דיפטיכונים ענקיים המתמודדים עם שאלת החיבור שביניהם ובין הצורות הפנימיות שבתוכם. אלו האחרונים מאופיינים בגישה פיסולית. צורות טיטניות מעוגלות יוצרות מרחבים ארכיטקטוניים הניתנים ליישום במרחב תלת מימדי. זהו "חדר משלה" חדש, כביר ורב כת.

כאן מסתיים תהליך, שתחילתו בכתב מונוטוני של פקעות קווים צפופות, הבונה נוף, וסופו - נופי ציור גדולים, פתוחים, רחבים ושטופי אור. כך מגלה בתיה גרוסברד לעצמה ולצופה את חווית הכתום שהוא שמש, שהוא חום, שהוא כת, שהוא העזה, שהוא התפשטות... או במילותיו של יזהר: "את ידיעת הכתום השלם הזה, אחד וכללי ושלם ועולמי..."

עדה נעמני
אוצרת התערוכה